

Gintaras Beresnevičius

DAINAVIMAS ATSISTOJUS

Su lietuvių dainavimais labai gražu. Tokie gražūs dainuojantys lietuviai, išsižioję jie, dantys balti, nublizginti nuo lašinių; akys mėlynos saulės spalvos, nes saulė lietuviui prisimerkus atrodo mėlyna, na gal kiek žalsvoko atspalvio. Todėl jis ją ir įsipaišė į tautinę vėliavą, viršūnėlėje, kad neužmirštų, kaip ji atrodo prisimerkus dainuojant, prisimerkus, kaip prisimerkia vištos ir gaidžiai, rytą skelbiantys; kaip Saulė matosi krintanti pro lapiją, ji geltonai žalsva ta Saulė, ir prisimerkus dainuojant irgi spalvos pasidaro tautinės, aukštas natas traukiant – šviesieji vaivorykštės tonai, žemas, akis ir burną su dantimis aštriais žemyn lenkiant, akys žiūri žalią raudoną nuo kompiuterio sausros paraudusios ar raudono kapiliaro įtrūkusio spalvą traukiant sunkią didelę natą.

Lietuviai dainuoja kaip pasiutę, tai vadinamoji dainų tauta, nors latviai turi savo nuomonę, o, kaip įprasta, atskirą nuomonę tiek apie latvius, tiek apie lietuvius turi estai, kurie visada turi savo atskirą nuomonę, bet apie estus ir jų dainas tiek.

Lietuviai dainuoja tiek individualiai, tiek šeimomis, giminėmis, grupėmis. Dainuoja jie ir miniomis, o tai yra šventė; kuo daugiau dainuoja, tuo šventė didesnė, o kai dainų ima varvėti per kraštus, tai būna dainų šventė.

Dainuodamas žmogus seilėjasi, jam norisi šnypštis, kasytis nugarą, bet tai yra tik pirmieji įspūdžiai. Tai tik pradžia. Ir jie pagauna tik tada, kai dainuoja ką nors iš Pūko radijo ar bet kokio pageidavimų koncerto. Pageidavimų koncertų dainos goslios, užkimusios, be Mamontovo, bet su Cicinu ir tokiu žmogumi su skrybėle, kuris dainuoja dažnai ir visur, bet tai ne Stakėnas, kurio skrybėlė didesnė ir kuris yra didelis dainininkas. Bet gana apie personalijas, nes daina nėra personalija, nors kiekvienas laužia tą dainą savaip, po teisybei, daina yra laisva ir nepriklauso niekam, nes ji liaudies, o liaudis niekieno, ir tas, kas liaudies, irgi niekieno, todėl iš liaudies tiek daug ir imama, ir imta, ir bus imama, kaip ir liaudies dainos paimtos ir būgnijamos iškreiptais būdais per balius. O jei apie populiarias ir nepopuliarias dainas, tai geras dainas dainuoja Aktorių trio ir Keistuolių teatras, bet mes ne apie tai. Mes apie kitą dainą, autentišką ir nuogą liaudišką.

O jeigu apie liaudies dainą, tai ją dainuoja eilinis lietuvis; jeigu jis girtas, dainuoja apie kalnus ir mūrus. Jeigu jis blaivas – apie mergeles. Bet lietuviai vyrai, šiaip savo vyriškumą branginantys ir ginantys net tose vietose, kur nelabai reikia, nemano, kad dainuoti nevyriška; ne, dainuoti yra vyriška, net „Pasvarsčyk antela“, o jau „Tyliai leidžias nuvargusi saulė“ tai išvis visų vyrų himnas. Jei reikėtų įvesdinti moterų ir vyrų himnus lietuvių kultūros apyvarton, tai moterys plėštų ką nors karingai lyriško, o vyrai – visišką išskydusį lyrizmą; visai to nesisarmatydami.

Bet ne apie tai aš. Ne apie vyrus ir moteris, o apie liaudies dainas, švelnias, melancholiškas, bet iš tolo įsiklausius – kietas, barbariškas, nieko nežadančias gero anei dainininkui, anei klausovui, išskyrus didelę grėsmę. Iš tolo tai dundantis baisumas, net jeigu mergelė apie bernelį ar bernelis apie žirgelius, visai nekalto turinio dainos; ir tai pagaugai eina.

Tiesa, tada, kai padarai tokį pokštą nepokštą, – imi klausytis dainos, nesiklausydamas žodžių, melodija padvelkia barbariška kieta jėga, net jei iš mažos gerklytės sklinda.

Žodžiai sušvelnina, žodžiai panaikina tą baugulį, kuris šalčiu sukite suka vidurius; jei imi nesiklausyti lietuviškos dainos žodžių, spinduliniame rezginyje nusėda švino sunkumo siaubas.

Bet prijaukintas siaubas, toks savas.

Vėl įjungi sąmonę – taigi mergelės, antelės, žirgeliai, rūtelės, dobilėliai.

Buvo čia ko bijoti.

O buvo.

Kas su tom mūsų dainų dainelėm, nežinia. Nors folkloristai užkimdami kalba apie liaudies dainų grožį ir turiningumą, užmušk, nėra to turinio; per visą dainyną kartojasi tas pats. Dobilėliai, ažuolėliai, mergelės ir gegelės, ir antelės – viskas gerai, bet jose, tose mūsų dainose, niekas nevyksta. Ogi nieko neatsitinka. Kažkas išjoja, kažkas lieka. Kažkas pro šalį praskrenda. Kažkas grįžta. Kažkas negrįžta. Žaliuoja, ošia, kalnas, giria, sodas, paukšteliai, ežerėliai, upės. Kas tai? Siužeto jokio. Dainorėlė ar dainorėlis dainuoja stovėdamas. Įlipęs jaugęs kojomis į žemę, jis yra vidury, aplinkui įvykių pėdsakai. Ne patys įvykiai, o jų atspindžiai zerkolėliuose dūšių.

Tekstai dainų pasibaisėtinais neinformatyvūs. Dažnai pasikartojantys, persikartojantys ar nuoširdžiai pasakojantys apie žirgelių ganymą, na, panelių lankymą. Kas be ko. Saulelė, kalneliai, jūrelės marelės, lelijos. Siūbuoja, joja. Gal ir įvykiai. Bet nelabai užkrečiantys smalsumu; pasikartojimai begaliniai, o begaliniai ir varantys nuobodulį, o ne tango aistringą siužetą, ne, aistros jokios, nei pamokymų, nei istorijų kokių nibelungiškų.

Lietuvis dainorėlis stovi ir dainuoja. Tiesa, eidamas jis irgi dainuoja, bet tada ima žagsėti, dirba ir dainuoja, bet tai jau daugiau moteriškos, geria ir dainuoja, o tai jau vyrai ir moteriškos, ir maži vaikai. Bet dažniausiai dainuojama stovint ar sėdint, ir apie ką įsigalvojus ir įsiklausius tai visai apie nieką, ir aš tuo didžiuojuosi, nes tas niekas yra didelis.

Lietuvė ar lietuvis dainuoja apie laukimą. Visos dainos yra laukimo dainos, šit ims kas ir atsitiks, aš plauksiu, žada, aš skrisiu, žada, aš eisiu, žada – bet neina ir neskrenda kažin kodėl. O jei ir skrenda – tai visada pro šalį, pro debesis, pro kalnelius, bet pro šalį, arba stebėtojas tiesiog ima ir mato dingstant padangėje gulbių pulkelį ar bernelį, ar mergelę užu miško, užu marių. Tai meditacinis matymas, meditacinė jausena. Štai ką noriu pasakyti apie tas gūdžias liaudies dainas. O meditacija būna tada, kai ištuštėji pats, kai savo sąmonę valaisi sluoksnis po sluoksnio, gulbės plunksnomis, medžiais kalneliais dairydamasis, bet išmeti žvilgsnį ir balsą į aplinką, idant imtum ir ištuštėtum.

Visos lietuvių dainos apie laukimą, o tai yra kiekvienos meditacijos tikslas. Išsemi, išdainuoji, išdainuoji pasyve, stovėdamas ant žemės, ištuštėji visas ir tavo sieloje pasidaro tuščia, lietuviškos dainos tobulasai tikslas yra tuštuma dūšios, ištuštėjimas, tam ir melodijos migdančios kraupiam apsnūdumui, bet tai ištuštėjimas, dainuojama, idant būtumbei tuščias.

Tibetiečiai taip gieda mantras – gieda eidami, gulėdami, stovėdami, mušdami jako jautelio nugarą pančiais, ardami kalnų atšlaitėse, varo savo tą *om mani padme hum* ir kitokių moka mantrų, o taip jie daro, idant siela ištuštėtų ir nusileistų budos vizijos visokios, bet ir tai dar tik pradžia, nes vis vien mantra tai dievybę šaukia. Šaukia, žmogų išvalydama, ir žmogus, rékaudamas mantras pro nosį, ištuštėja, jo sąmonė lieka švari ir joje nieko nėra, tik nusileidimo aikštelė Dievui.

Meditacija, kai ištuštinama sąmonė, ir tam mantros; meditacija, kai ištuštinama sąmonė, ir tam lietuviui dainos.

Dainavimas nėra laiko praleidimas ar gražios sielos apsišreikimas baisyje dainoje apie nieką, apie gulbės plunksną, anties pėdsaką vandenyje, kai nėra pačios anties ir vandens nėra, apie lelijas žiemą.

Lietuvis dainuoja vis dėlto atsistojęs ir jam ta vieta, kur stovi, – pasaulio vidurys ir jame jisai tuštėja.

O ištuštėjęs pasaulio vidury ant kalno ar girioje, ar lauko gale tu lieki tuščias jausenai, kuri nepalyginama niekaip ir nepasiekiamo jokia kita magine priemone nekaip liaudies daina, kuri jau iš magijos mistikon pereina, ištuštėji, kad nebūtum.

Ir kai tavęs nėra, ateina Dievas, kilnodamas kojas ir rankomis debesis sklaidydamas, ir nusileidžia į tavo kaukolę, ir pasižiūri pro tavo vyzdžius, ir pasako antelės antelės.

Ir nueina, ir sugrįžta namo, tačiau tavo vyzdžiai šlapi nuo Dievo.

Ir kaukolės viduje jis pasistatęs krasę, ir žinai, kad dainuojant atsistojus jis ten gali ateiti dideles pėdas pailsinti, didelėm rankom iš vidaus paglostyti smegenį, bet tai dar vienas lauktuvis, kai tu ištuštėji ir pasidarei vietą tuščią. Būna, kai kaimas dainuoja ir į jį nueina Dievas, būna, kai minia dainuoja ir į ją nueina Dievas, būna, kai šimtas tūkstančių dainuoja atsistoję viduryje ir į šitus dainuojančius Dievas nulipa ir būna toje tuštumoje, nes tai jo namai ta tuštuma, ir tai kolektyvinė meditacija, bendruomenės meditacija, leidusi kadaise genčiai suderinti savo sąmonės kamertonus, savo ryšį su dievais ir tarpusavio susiskambėjimą. Daina – ne maldos forma, nes ji nieko neprašo, tai žodžių tarimas, idant būtum tuščias, o tai mantrų tarimas, ir dainos yra mantros lietuviškos, kad būtų tuščia nuo žodžių, ir žodžiai – tik laipteliai, kuriais Dievas įlipa savo krėslelin kaukolės padangtėje, ir kol tu laikai dainą sustojęs nieko nelaukdamas, nieko nesitikėdamas, kada tu tuščias, tu esi gerai, taisyklingai išgiedota lietuviška mantra.

Šiaurės Atėnai, 2011, sausio 17.